

LAISSEZ-FAIRE

Vážení čtenáři,

Dubnové vydání Laissez-Faire přináší varovný článek Petra Macha, který je věnován zvláště té části našich čtenářů, kteří mají alespoň minimální vliv na schvalování zákonů v českém parlamentu, případně přímo na místě pro zákony hlasují. Nejde-li vybrat určitou částku do státního rozpočtu transparentním a veřejné diskusi podléhajícím způsobem (zvýšení daní, či uvalení nové daně), nastupují tzv. „příspěvky“, které obcházejí daňovou soustavu a pokoutně zvětšují reálnou daňovou zátěž obyvatelstva. Více již v článku.

V čísle dále najdete z argumentačního hlediska velmi cenný článek Marka Skousena o rozdílném ekonomickém vývoji ve dvou asijských zemích - v Hongkongu, kde vláda dala ruce pryč a nechala občany konat a v Indii, která přijala centralistický politický model. Hospodářské výsledky obou zemí jsou obecně známé a pro pravověrného liberála není těžké je předvídat.

„Výrok měsíce“ je pro tentokrát nahrazen „Hrůzou měsíce“ v podobě článku přetištěného z Hospodářských novin, který pojednává o pozitivně diskriminačním zločinu, který se právě uskutečňuje v Norsku. Vládní „dárek“ ženám je skrytým ohrožením statutu soukromého vlastnictví a pozici žen ve společnosti z dlouhodobého hlediska neupevní, spíše naopak. I díky kreslenému vtipu Marka Přikryla, který glosuje právě toto téma, se u tohoto čísla rozhodně nudit nebudete.

Tomáš Jirsa

Poslanci budou hlasovat o zavedení nové daně

PETR MACH

Za relativního nezájmu médií propustila Poslanecká sněmovna do druhého čtení návrh zákona o zatížení neživotního pojištění tříprocentní daní, která by měla sloužit k nákupu, údržbě a provozu hasičské techniky. Daň by měly odvádět pojišťovny a vypočítávat ji z objemu předepsaného pojistného u živelního pojištění majetku, povinného ručení a havarijního pojištění vozidel. Daň, jejíž výnos navrhovatelé odhadují na 1 miliardu korun, se má odvádět na účet ministerstva vnitra, které ji má přidělovat hasičským sborům.

Další do řady skrytých daní?

Je to již poněkoličkáte, kdy se obchází zákon o soustavě daní a plíživě se zvyšuje daňové zatížení občanů. Navrhovatelé novely tuto daň nenazývají daň, ale „příspěvek na zábranu škod“. V minulém roce za podobného nezájmu médií prošlo zdanění některých výrobků a služeb pod názvem „odměna v souvislosti s užitím díla“ v rámci autorského zákona. Daňové zatížení se takto zvyšuje skrytě, aniž by se zvýšení projevilo ve statistikách o daňovém zatíže-

ní a aniž by existovala veřejná kontrola nad těmito ze zákona vymáhanými prostředky. Pro občany se jedná navíc o zdanění nepřímé a neviditelné, přispívající k iluzi, že daňové zatížení je u nás nízké.

Proč vládní poslanci, kteří chtějí vylepšit technické zázemí hasičských sborů, nenavrhují zvýšení daně z nemovitosti nebo daně z příjmu nebo proč nenavrhují snížení méně důležitých veřejných výdajů a úsporu použít ve prospěch hasičů? Protože takovému návrhu by veřejnost věnovala mnohem větší pozornost. Daň nazývaná daní by vyvolala oprávněnou diskusi. Daň, jež se nenazývá daň a jejímiž plátcí jsou pojišťovny, se tváří, že není daní a že ji neplatí občané.

Bez ohledu na název takové povinné platby však platí, že by její zavedení mělo důsledky charakteristické pro daň: Dopad na poplatníky v podobě zdražení služby a snížení čistého příjmu, dopad na pojistný trh v podobě změny poptávky, zvýšení nespravedlnosti a morálního hazardu. Daň, jejíž sazba je 3 % a jejíž základnou je předepsané pojistné, se promítá do výše pojistného a dopadá na pojištěné osoby. Poptávka po pojištění klesá s růstem pojistného, tak jako každá poptávka klesá s růstem ceny. Jestliže je proti živelním pohromám pojištěno 45 % domácností a jestliže havarijní pojištění platí 18 % ma-

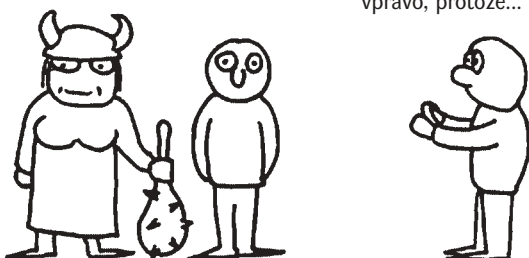
(Pokračování na str. 2)

UVNITŘ ČÍSLA:
Mark Skousen:
Chudoba a bohatství:
Indie versus Hongkong

Liberalní koMix

Kreslí Marek Přikryl

Hlasuji pro toho muže vpravo, protože...

Na valných hromadách v Norsku...

I když... ženy měly v norské společnosti vždy silné postavení

...se ženy prosadí i bez státní podpory.

Poslanci budou...

(Pokračování ze strany 1)

jitelů vozidel, po přijetí novely by to bylo ještě méně. Navrhovaná daň by vedla by k tomu, že by se ještě větší část občanů než dnes spoléhala na služby hasičů zaplacené menšinou pojištěných.

Existence hasičských sborů snižuje zisk pojišťoven

Proč navrhovatelé chtějí tuto daň uvalit zrovna na pojišťovny a nikoliv na jiné instituce? Podle ministra Grosse, který návrh ve sněmovně hájil, mají pojišťovny díky existenci hasičů vyšší zisk, protože díky včasnému zásahu hasičů musí pojišťovny hradit menší škody.

Ekonomicky je to samozřejmě nesmysl - v případě, že by neexistovali hasiči a pojišťovna musela hradit vyšší plnění, bylo by o to vyšší i pojistné. Jestli nějaká souvislost mezi ziskem pojišťoven a existencí hasičů existuje, tak negativní: Neexistence

hasičů by zvětšila pojistný trh a pojišťovny jako celek by mohly dosahovat vyššího zisku. Ekonomicky racionálnější by proto bylo uvalit tuto daň na jakýkoliv jiný produkt a tím se vyhnout distorzím a morálnímu hazardu.

Poslanci navrhují, aby tato platba byla odečitatelná od základu daně z příjmu právnických osob podobně jako např. příspěvek na sociální zabezpečení zaměstnanců. Jednalo by se tak o další zplevelení zákona o dani z příjmu, vedlo by to ke snížení výnosu daně z příjmu pro státní rozpočet a prohloubení deficitu.

Řešení demokratické a tržní

V parlamentu patrně existuje konsensus o tom, že hasičské sbory si veřejné peníze zaslouží. Stejný konsensus ale existuje i ohledně dalších veřejných statků, a proto by bylo férové o prostředcích na hasičské sbory jednat v rámci návrhu zákona o státním rozpočtu a návrhů rozpočtů obcí a kraji, v konkurenci s dalšími návrhy.

Tvrdím, že než aby se úředníkům dávala volnost v přidělování prostředků, je lepší, aby se o veřejných penězích rozhodovalo v transparentních rozpočtových procesech.

Všechny zastánce daňového financování hasičů je však třeba upozornit, že k financování hasičů dlouho nebylo a ani není nutné používat státní donucení a daně. Je představitelné, že by existovali pouze dobrovolní hasiči, kteří pracují zadarmo a techniku zajišťují z dobrovolných sbírek, a komerční hasiči placení těmi, kteří mají zájem na ochraně svého majetku. Podobně jako existují hasiči placení soukromými vlastníky továren, mohou jistě existovat i hasiči placení např. soukromými vlastníky dálnic, jimž jde o hladký provoz a získání maximálního počtu klientů.

Petr Mach (mechpetr@iol.cz) je vydavatelem *Laissez faire*. Pracuje v Centru pro ekonomiku a politiku a je doktorandem Vysoké školy ekonomické v Praze.

Chudoba a bohatství: Indie versus Hongkong

MARK SKOUSEN

„Indická vláda reguluje téměř vše a proto je tu jen velmi malý pokrok. Zato v Hongkongu dala vláda ruce pryč...a životní úroveň se znásobila.“

John Templeton¹

John Templeton, magnát v oblasti investičních fondů, ve třicátých letech cestoval kolem světa a zvláště ho zaujala nesmírná chudoba ve dvou asijských státech pod britskou správou - v Indii a Hongkongu. O čtyřicet let později - v sedmdesátých letech - se Templeton vrátil a znovu byl svědkem neuvěřitelné chudoby v Indii. Naproti tomu v Hongkongu pozoroval výrazné změny. *„Životní úroveň v Hongkongu se zvýšila více než desetkrát za čtyřicet let, kdežto v Kalkatě se stěží něco změnilo.“*²

Dnes, kdy ani jedna země již není pod britskou nadvládou, je zmíněný kontrast ještě viditelnější. Hongkong je znám jako místo s největší koncentrací bohatství na světě, kdežto Indie je „proslulá“ největší koncentrací chudoby.³

Před dvaceti lety napsal ekonom P. T. Bauer o Hongkongu slavný krátký esej, ve kterém uvažoval: „Jedná se o asijský stát, který má velmi málo zemědělsky využitelné půdy s největší hustotou obyvatelstva na světě. Počet obyvatel zde rychle narůstá a to jak přirozeným přírůstkem tak silnou imigrací. Tato země dováží veškerá paliva a suroviny a dokonce i většinu vody. Vláda v této zemi není plánovačem rozvoje a ne-reguluje zahraniční obchod. Je to poslední

západní kolonie určitého významu. Jak byste ocenili její ekonomické vyhlídky?“⁴

A vskutku - vyhlídky byly pro Hongkong neradostné. Ale díky tomu, že se zde začaly produkovat levné výrobky pro daleké západní země, se z Hongkongu stala velmoc jihovýchodní Asie. Proto dnes konkurují příjmy hongkongských obyvatel Japonsku, přestože se zde 7 milionů lidí tísni na téměř 1 100 kilometrech čtverečních. Co rozbilo začarovaný kruh chudoby? Dle Bauera tento ekonomický zázrak nezávisel na vlastnictví finančních či přírodních zdrojů, zahraniční pomoci nebo dokonce formální vzdělanosti obyvatel. Více záleželo na „píli, podnikavosti, šetrnosti a schopnostech...vysoce motivovaných lidí.“⁵ Přelidněnost Hongkongu se ukázala jako cenný zdroj, ne jako nevýhoda.

Stejně důležité bylo, že Británie nezasahovala do soukromého rozhodování. Snad kromě dotovaného bydlení a školství si ve všech oblastech osvojila hospodářskou politiku laissez faire. I komunistická Čína zde od roku 1997, kdy převzala vládu, prosazuje neintervencionistickou politiku. Hongkong pokračuje v rozvoji se stabilní měnou, neprotekcionářskou politikou a nízkými daněmi. Maximální zdanění je zde 18 % a daně nejsou uvaleny na zisky

společností. Fraser Institute ve svém indexu ekonomické svobody řadil Hongkong vždy na první místo na světě.⁶

Tragická Indie

Indie je naprosto odlišným příběhem. Její miliardová populace zůstává velmi chudá. Narozdíl od Hongkongu má Indie cenné přírodní zdroje: lesy, rybolov, paliva, železnou rudu a mezi jinými ještě zemědělské produkty. Plně soběstačnosti, co se týče potravin, dosáhla Indie od nezávislosti v roce 1947, hluboká chudoba přesto přetrvává.

Mnoho znalců obviňuje antikapitalistickou mentalitu, předurčující kastovní systém, přelidněnost či horké a vlhké podnebí. Ale Milton Friedman určil viníka, když napsal: „Správné vysvětlení...nenajdeme v náboženských či společenských poměrech nebo v kvalitách indických obyvatel, spíše hledejme příčinu v hospodářské politice, kterou Indie přijala.“⁷

A opravdu - v dekadě, která následovala osamostatnění od Británie, se Nehru a další indičtí vůdci inspirovali Haroldem Laskim z London School of Economics a jeho kolegy - fabiánskými socialisty, kteří v souladu se sovětskou politikou obhajovali centrální plánování. Indie přešla na pětileté plány, znárodnila těžký průmysl a nasadila těžké protidovozní zákonodár-

ství. A co více, byla obnovena britská tradice kontroly cizích měn a nutnosti mít licenci k podnikání.

I dnes zůstává Indie byrokratickou noční můrou. Parth Shah, ekonom a prezident Centre for Civil Society (www.ccsindia.org), popisuje, jak se nedávno vrátil do Indie a poté, co s námahou našel v Dillí pokoj k pronajmutí, prostál půl dne ve frontě na zaplacení svého prvního účtu za telefon a další půlden obětoval zaplacení účtu za elektřinu. „Korupce se stala standardem ve veřejných službách na každé úrovni,“ říká Gita Mehta, známá indická spisovatelka.⁸ Indie se vždy pohybovala kolem stého místa v již zmiňovaném indexu ekonomické svobody.

Přesto je tu naděje. V roce 1991, když Indie čelila hrozbě nesplacení zahraničního dluhu, bylo upuštěno od ekonomické izolace a plánování a Indie dala svobodu svým podnikatelům. Vyprodala mnoho státních

firem, snížila cla a daně a zrušila většinu cenových a směnných regulací. Výsledkem byla jedna nejrychleji rostoucích ekonomik devadesátých let, kde byl průměrně zaznamenaná desetiprocentní nárůst ročně. A jak se bohatí stávali bohatšími, výrazně se zmenšovalo i množství chudých.

Co by nyní měl udělat nový ministerský předseda Indie A. B. Vajpayee? Může se někdy Indie vyrovnat Hongkongu? Indie musí snížit státní dluh (nyní 10 % HDP), snížit cla a daně ještě více, privatizovat státní podniky, eliminovat byrokracii a obnovit důvěru ve vládu. To jsou sice vysoké požadavky, ale zároveň jediná cesta k tomu, co Adam Smith nazýval „všeobecné bohatství, které se rozšíří do všech vrstev společnosti.“⁹

Poznámky:

- 1,2) William Proctor: *The Templeton Prizes* (NY, Doubleday, 1983), p. 72
- 3) *The Economist* June 2, 2001: *Unlocking India's Growth*

4,5) P.T. Bauer: *The Lesson of Hong Kong v Equality, the Third World and Economic Delusion* (Londýn, Weidenfels and Nicholson, 1981), str. 185 a 189

6) J. Gwartney a R. Lawson: *Economic Freedom in the World, 2001* (Vancouver, B.C.: Fraser Institute, 2001), str. 172

7) M. Friedman: *Friedman on India* (Dillí, CCS India, 2000), str. 10

8) Gita Mehta: *Snakes and Ladders: A modern view* (Londýn, Minerva, 1997), str. 16

9) A. Smith: *The Wealth of Nations* (NY, Random House, 1965 [1776]), str. 11

Mark Skousen je prezidentem Foundation for Economic Education (FEE), komentátorem Forbesu a šéfredaktorem Forecasts and Strategies. Je autorem knih The Making of Modern Economics, Economic Logic a dalších. Další informace o jeho osobě naleznete na jeho stránce www.mskousen.com.

Článek byl převzat z časopisu *Ideas on Liberty* americké Foundation for Economic Education. Překlad: T.J.

Hrůza měsíce:

HN: Norské firmy budou muset obsadit dozorcí rady téměř polovinou žen

Oslo/Praha, 11. 3. 2002

Norská pravicová vláda dala koncem týdne ženám k svátku neobvyklý dar. Usnesla se, že v dozorcích radách firem musí být 40procentní zastoupení žen. Od příštího roku se to bude týkat podniků, které jsou alespoň částečně vlastněné státem. Pro všechny to bude platit až od roku 2005.

Opatření ostře odmítly všechny zaměstnavatelské organizace. „Jsme pro větší zastoupení žen ve firemních orgánech, ale musí o tom rozhodnout sami akcionáři, a ne stát,“ řekl výkon-

ný ředitel Konfederace norského obchodu a průmyslu Sigrun Vaageng.

Dosud je podle odhadů mezi členy norských dozorcích rad pouze šest procent žen. Vláda se tak snaží zavést do podnikání princip parity, obvyklý v politice.

„Postavení žen ve skandinávské společnosti je silné již od doby Vikingů. Ženy se totiž musely starat o rodinné statky v době, kdy muži byli na válečných výpravách,“ připomíná Reuters. *Převzato z Hospodářských novin (len, Reuters).*

Komentář

Nepřípustný zásah do soukromého vlastnictví

Norská vláda se domnívá, že ženy nemají v norské společnosti dostatečný prostor a je jim potřeba pomáhat pozitivně diskriminačními opatřeními. Tato domněnka má dvě roviny.

V té první silně odporuje poslední větě článku, že ženy mají v norské společnosti tradičně silné postavení. Kdyby ho totiž měly, nebyl by zde důvod jim „pomáhat“ a „podporovat je“. Existuje-li v norské společnosti silné postavení ženy, tak by si šlo vysvětlovat jejich malé zastoupení v dozorcích radách pouze jejich nezájmem a neochotou (nějakou absurdní mocenskou dohodu mužů pomímám) a proto by žádné takovéto „protidiskriminační opatření“ nemělo smysl. Jinou možností je, že silná pozice žen ve společ-

nosti je jen iluzí, která je vzdálena realitě a ani v tomto případě by rovnostářská opatření neměla smysl, protože by tuto iluzi jen přizivovala.

Druhá rovina je ovšem ještě závažnější. Jedná se o fundamentální narušení práva na soukromé vlastnictví. Podíl na základním jmění společnosti je forma vlastnictví, pouze pro někoho je méně zřetelnou formou vlastnictví než třeba vlastnictví pozemku. Máme-li krásné zahrady a chceme-li, aby se nám o ně někdo dobře staral, najmeme si zahradníka. V celém širém okolí je shodou okolností nejlepší jeden muž. Dejme tomu, že jiné muže pro jejich zahradnické kvality volí i většina ostatních majitelů zahrad, zahradnice zaměstnává menšina. Každý by asi ve-

hementně protestoval, kdyby do tohoto normálního tržního procesu vstoupila vláda s tím, že pozice zahradnic je slabá a proto je nutné, aby 50 % zahrad obhospodařovaly ženy. Jak je ale vidět na norském příkladu, analogické opatření projde bez výrazných protestů. Akcionáři nyní nemohou svobodně rozhodovat o tom, kdo bude nejlépe zastupovat jejich zájmy ve volených orgánech společnosti a to výrazně oslabí statut entity soukromého vlastnictví ve společnosti.

Ekonomické i sociální náklady takového kroku budou nevyhnutelně převyšovat všechny výnosy takového sociálního inženýrství, a proto se z dlouhodobého hlediska rozhodně nevyplatí. **T.J.**

KNIHA MĚSÍCE

Jack Weatherford: The History of Money

Peníze jsou v historii lidstva něčím, co nemá obdoby. Z pouhého prostředku, který měl za úkol zrychlit směnu statků mezi dvěma lidmi, se peníze spontánním vývojem transformovaly ve společenský fenomén, který má na naše životy nesmírný vliv, fenomén, který je při svých mnoha aspektech stěží plně uchopitelný, popsateľný či definovatelný na stránkách jedné knihy.

Je velmi málo knih, jestli takové vůbec existují, které se o penězích vůbec nezmiňují, na druhou stranu jsme doslova zavaleni díly, kde jsou peníze hlavním, ne-li jediným námětem. Jedná se zejména o učebnice ekonomie a rozmanité, více či méně důvěryhodné příručky, kde se můžeme mnoho dozvědět o funkci peněz nebo - v tom druhém případě - jakým způsobem je vydělat.

Kniha Jacka Weatherforda *The History of Money* si rozhodně nečiní nárok na uchopení fenoménu zvaného peníze žádným z výše uvedených postupů. Peníze jsou zde nahlíženy výrazně odlišnou optikou, optikou kulturní antropologie, kterou profesor Weatherford učí na Michiganské Macalester College. V knize tedy rozhodně nenajdeme žádné grafy a záplavu učebnicových definic, jde totiž o velmi zdatně vyprávěný příběh o vztahu lidské společnosti k fenoménu peněz než o cokoliv jiného.

Celá kniha začíná velice zajímavou a i literárně velmi vydařenou kapitolou, která na vhodném příkladu demonstruje tu nejzákladnější funkci peněz a tvoří tak velmi logický úvod do celé knihy. Na základě zdánlivě triviální paralely mezi mladým obchodníkem pracujícím na moderních wallstreetkých termínálech a mladou ženou, která každé ráno chodí ze své vesnice v západoafrickém Mali do sousedního městečka, aby prodala produkty ze svého statku, jsme uvedeni do prostředí, které je již po dlouhé věky doslova doménou peněz, tedy směna.

Po této první části následuje již opravdová exkurze do světa peněz a jeho dlouhé historie, která taktéž obsahuje jednu paralelu. Během celé naší cesty po časové ose sledujeme silný posun v lidském chápání peněz a tak rozhodně není možné nevsimnout si kontrastu, na

ktej autor klade silný důraz. Jde o rozdíl mezi dnešním pojetím, kdy se peníze pomalu ale jistě přesouvají z peněženek do elektronické podoby, a pojetím starším, tedy ve smyslu komoditních peněz.

Tato kniha je rozhodně povinným čtením pro ty, kteří chtějí proniknout pod povrch každodenních zjednodušujících novinových titul-

ků a dozvědět se něco o tom, na jakých základech je postaven celosvětový směnný systém a jaká je reálná hodnota tak revolučního objevu, jakým peníze bezpochyby jsou. A tak v době, kdy se eurokorunový trh zmltá v nejistotě, můžete bezpečně investovat méně než 13\$ na www.laissezfairebooks.com.

T. J.

Petr Mach: Úskali evropské integrace

Centrum pro ekonomiku a politiku právě vydalo knížku, která je kritikou procesu evropské politické integrace. Knížka obsahuje deset kapitol - Evropská unie potlačuje konkurenci jurisdikcí, Komu slouží evropské normy?, Evropa není optimální měnovou oblastí, Euro jako politický projekt mezinárodního přerozdělování, Kdy má Česká republika usilovat o připojení k euro?, Evropská unie přistoupila kvůli euru k cenové regulaci, Evropa není „optimální politickou oblastí“, Evropská unie a teorie her, Nezdravé kořeny evropské integrace, Alternativa vstupu do EU. Jednotlivé kapitoly vycházejí z textů, které většinou byly již publikovány v Laissez Faire, Profitu a dalších periodikách. Autorem předmluvy je Václav Klaus. Knížka má 76 stran a k dostání je v knihkupectvích nebo na www.cepin.cz.

Laissez-Faire, měsíčník pro svobodu jednotlivce. Čte se [lese-fér]. Vydává: Petr Mach, Bozděchova 8, 150 00 Praha 5, tel.: 0603-228753, e-mail: machpetr@iol.cz, <http://www.petrmach.cz>, číslo účtu 152050656/0300. Šéfredaktor: Tomáš Jirsa, e-mail: tjirsa@centrum.cz. Náměty, články, reakce, zájem o předplatné, zájem o inzerci uvádějte na výše uvedený kontakt. Registrace MK 8183. ISSN 1212-8597